

Självskattning av närståendes delaktighet

Psykiatrisk och rättspsykiatrisk vård

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2025-10-9857

Omslagsfoto: Matton - Fancy/Veer/Corbis.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, oktober 2025,

Innehåll

Instruktion.....	4
1. Leda och planera.....	5
2. Följa upp, lära och förbättra.....	6
3. Utreda suicid och suicidförsök.....	7
4. Inleda vårdkontakt.....	8
5. Bedöma vårdbehov	9
6. Planera vård	10
7. Genomföra åtgärder	11
8. Följa upp vård	12
9. Stödja närstående	13
Summering av era prioriterade utvecklingsområden	14

Instruktion

Den här självskattningen syftar till att stödja ert arbete med att utveckla närståendes delaktighet på både verksamhetsnivå och patientnivå. Den riktar sig till dig som är chef eller verksamhetutvecklare inom vuxenpsykiatri eller rättspsykiatri. Skattningen kan med fördel göras tillsammans med vårdpersonal eller med ett urval av vårdpersonal som en del i ert gemensamma utvecklingsarbete.

Självskattningen består av nio områden. Till varje område följer ett antal påståenden. Notera att en del av påståendena bara är relevanta för slutenvård. Det finns även möjlighet att notera egna aktiviteter i fritextfält.

Med stöd av självskattningen kan era utvecklingsbehov identifieras. Självskattningens påståenden kan även användas som inspiration för och exempel på hur närstående kan göras delaktiga.

Läs mer i Kunskapsguidens tema Närståendes delaktighet inom psykiatri och rättspsykiatri.

Gör så här

Gå igenom och gör skattningen av ett område i taget. Skattningen kan göras antingen i digitalt eller utskrivet format. Involvera gärna vårdpersonalen eller ett urval av vårdpersonal i skattningen. När ni är klara med skattningen gör ni en gemensam prioritering bland de utvecklingsbehov som ni identifierat samt upprättar en plan för att arbeta vidare (se tabellen längst ner).

Vilken verksamhet gäller självskattningen?

Vem har genomfört självskattningen?

När har självskattningen genomförts?

1. Leda och planera

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Styrdokument och riktlinjer: I våra styrdokument och riktlinjer finns närstående med som en uttalad målgrupp/intressent som är viktig för utvecklingen av vår verksamhet.	☐	☐	☐
b	Samverkan: Vi har kunskap om andras verksamheter och upparbetade kontaktvägar till andra aktörer som kan erbjuda information och stöd till närstående (t ex kommun och civilsamhället).	☐	☐	☐
c	Vårdprocess: I våra rutiner och checklistor som rör det dagliga patientarbetet finns anvisningar för hur närstående görs delaktiga.	☐	☐	☐
d	Introduktion: Vi introducerar nya medarbetare i hur de kan arbeta med närståendes delaktighet, vad det kan bidra till i patientens vård samt vilket stöd som kan ges till närstående även då samtycke saknas.	☐	☐	☐
e	Mötesagenda: Vi har med närståendeperspektivet på våra mötesagendor, t ex tar upp synpunkter/avvikelser som rör närstående och ger möjlighet för att tillsammans diskutera utmaningar och lösningar.	☐	☐	☐
f	Reflektion: Vi har återkommande forum (exempelvis APT, team) där vårdpersonal kan reflektera kring hur de kan värna om närståendeperspektivet och möta frågor och utmaningar.	☐	☐	☐
g	Forum för delaktighet/samråd: Vi bjuder in närståenderepresentanter att delta på brukarråd/patientforum/inflytanderåd för att stärka närståendeperspektivet och ta till vara närståendes kunskap.	☐	☐	☐
h	Annat:	☐	☐	☐

2. Följa upp, lära och förbättra

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Egenkontroll: Vi följer upp mål och aktiviteter som rör närståendes delaktighet på en övergripande nivå.	☐	☐	☐
b	Handlägga synpunkter: Vi tar emot, dokumenterar, besvarar och använder närståendes synpunkter i verksamhetens kontinuerliga förbättringsarbete.	☐	☐	☐
c	Årlig uppföljning: Vi har ett närståendeperspektiv i vår patientsäkerhetsberättelse såsom genomförda aktiviteter som riktat sig till närstående samt effekter och eventuella förbättringar.	☐	☐	☐
d	Inflytande på verksamhetsnivå: Vi gör närstående delaktiga i verksamhetens patientsäkerhetsarbete och vårdens utformning t ex i utveckling av verksamhetens arbetssätt och interna utbildningar för vårdpersonal.	☐	☐	☐
e	Risk- och konsekvensanalyser: Vi tar hänsyn till närståendeperspektiv vid beslut om förändringar i verksamheten t ex omorganisering och ändrat vårdutbud.	☐	☐	☐
f	Annat:	☐	☐	☐

3. Utreda suicid och suicidförsök

	Påstående	Ja	Nej	Delvis
a	Samtycke: Vi undersöker, innan vi tar kontakt med närstående i samband med utredning, vilken information om patientens vård som kan delas.	☐	☐	☐
b	Omhändertagande efter händelsen: Vi erbjuder närstående att träffa vårdpersonal för möjlighet till stödsamtal och att få ställa sina frågor om vården så snart som möjligt efter händelsen.	☐	☐	☐
c	Fortsatt stöd: Vi undersöker närståendes behov av stöd och bistår med kontakt för fortsatt stöd.	☐	☐	☐
d	Information: Vi informerar närstående (muntligt och skriftligt) att verksamheten kommer att göra en utredning utifrån patientsäkerhetsperspektiv och med syfte att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet och möjliga orsaker på organisationsnivå.	☐	☐	☐
e	Kontakt: Vi kontaktar närstående, när utredningen har påbörjats, och efterfrågar ett eller flera möten för att få höra deras beskrivning av händelseförloppet. Vid behov görs flera kontaktförsök.	☐	☐	☐
f	Närståendeperspektiv: Vi använder informationen från närstående som underlag i utredning och analys av händelsen till att förbättra och utveckla verksamhetens processer och rutiner för att öka patientsäkerheten.	☐	☐	☐
g	Synpunkter: Vi delger de preliminära utredningsresultaten till närstående för att ge möjlighet att lämna synpunkter som används för att eventuellt justera analysen.	☐	☐	☐
h	Återkoppling: Vi erbjuder närstående återkoppling av utredning och beslutade åtgärder när utredningen är klar.	☐	☐	☐
i	Utvärdering av åtgärder: Vi följer upp och utvärderar åtgärderna för att säkerställa att de har implementerats i det dagliga arbetet med patienter och närstående.	☐	☐	☐
j	Annat:	☐	☐	☐

4. Inleda vårdkontakt

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Kallelse till besök: I våra kallelser uppmuntrar vi patienten att ta med närstående på första besök.	☐	☐	☐
b	Inskrivning/intagningsbeslut: Vi kontaktar närstående så snart som möjligt efter att patienten skrivits in på avdelning/klinik.	☐	☐	☐
c	Rättigheter vid tvångsvård: Vi informerar även närstående, både muntligt och skriftligt, om patientens rättigheter vid tvångsvård och tvångsåtgärder såsom rätten att överklaga och tillgång till stödperson.	☐	☐	☐
d	Tolk: Vi anlitar tolk för att närstående inte ska behöva ha den rollen.	☐	☐	☐
e	Annat:	☐	☐	☐

5. Bedöma vårdbehov

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Information: Vi informerar om vårt uppdrag och vad vi och andra aktörer kan hjälpa till med t ex kontaktuppgifter till intresseorganisationer och kommunens stöd för närstående.	☐	☐	☐
b	Socialt nätverk: Vi kartlägger patientens nätverk för att uppmärksamma närstående som kan vara delaktiga i vården.	☐	☐	☐
c	Kontaktuppgifter: Vi frågar alltid patienten vem som kan kontaktas vid oro för patientens liv och hälsa och dokumenterar kontaktuppgifter till närstående i journal.	☐	☐	☐
d	Samtycke: Vi dokumenterar patientens samtycke samt tydliggör vilken information om vården som kan delas med närstående.	☐	☐	☐
e	Närståendes erfarenheter: Vi uppmuntrar patienten att bjuda in närstående till gemensamma besök för att ta till vara deras information och anpassa våra åtgärder och insatser.	☐	☐	☐
f	Lämna synpunkter: Vi informerar om vart man kan vända sig med synpunkter och förbättringsförslag.	☐	☐	☐
g	Annat:	☐	☐	☐

6. Planera vård

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Fast vårdkontakt: Vi erbjuder fast vårdkontakt/vård- och stödsamordnare för att samordna patientens vård- och stödkontakter, vilket även kan avlasta närstående från alltför mycket ansvar.	☐	☐	☐
b	Vårdplan: Vi gör närstående, tillsammans med patient, delaktiga vid beslut om vårdåtgärder samt informerar om förväntade effekter.	☐	☐	☐
c	Krisplan: Vi involverar närstående tillsammans med patienten i upprättande av eventuell krisplan.	☐	☐	☐
d	Roller och ansvar: Vid vård- och krisplanering går vi igenom vem som ansvarar för vad så att det blir tydligt vilken roll vårdpersonalen, patienten och närstående har.	☐	☐	☐
e	Hänsyn till behov och integritet: Vid planering av vård tar vi hänsyn till både patientens och den närståendes erfarenheter, behov och integritet.	☐	☐	☐
f	Kontaktuppgifter: I vård- och krisplanen framgår vart närstående kan vända sig om patienten blir sämre och egna åtgärder inte är tillräckliga.	☐	☐	☐
g	Annat:	☐	☐	☐

7. Genomföra åtgärder

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Kunskap: Vi ger närstående möjlighet att delta på utbildningar och informationstillfällen där de kan få kunskap om psykisk ohälsa, hur vi arbetar samt information om rollen som närstående.	☐	☐	☐
b	Barn som närstående: Vi kartlägger och erbjuder information och stöd till barn som närstående anpassat efter ålder och mognadsnivå samt följer upp med patienten och de vuxna närstående hur barnet mår och hur det fungerar i vardagen.	☐	☐	☐
c	Involvera: Vi ger närstående möjlighet att delta i patientens vård utifrån patientens behov och önskemål och de närståendes möjligheter att delta och stödja.	☐	☐	☐
d	Permission: Vi involverar de närstående i vårdplaneringen och eventuell krisplan inför patientens permission.	☐	☐	☐
e	Utskrivningsplanering: Vi involverar närstående vid utskrivning för att planera inför hemgång samt fortsatt vård och stöd inom öppenvård och omsorg.	☐	☐	☐
f	Annat:	☐	☐	☐

8. Följa upp vård

Påstående		Ja	Nej	Delvis
a	Utvärdering eller avslut av vårdkontakt: Vi bjuder in närstående, tillsammans med patienten, vid utvärdering av vård- och krisplan och inför avslut av vårdkontakt för att de ska kunna bidra med egna synpunkter och erfarenheter.	☐	☐	☐
b	Närståendes situation: Vi följer återkommande upp den närståendes förutsättningar för att fortsätta att vara delaktiga och ett stöd för patienten.	☐	☐	☐
c	Uppföljning efter slutenvård: Vi ger både patient och närstående skriftlig och muntlig information inför hemgång om datum och tid för uppföljande besök i öppenvården, information om eventuell fortsatt medicinering och andra åtgärder och insatser.	☐	☐	☐
d	Nöjdhet: Vi följer upp patient- och närståendenöjdhet både genom anonym enkät och i samband med utvärdering av vården	☐	☐	☐
e	Annat:	☐	☐	☐

9. Stödja närstående

	Påstående	Ja	Nej	Delvis
a	Skriftlig information: I våra lokaler/på vår hemsida finns särskild information riktad till närstående och vart de kan vända sig för att få vägledning och stöd.	☐	☐	☐
b	Muntlig information: Vi bistår alltid, även då samtycke saknas, med att hänvisa närstående till var de kan hitta generell information om psykisk ohälsa och möjlighet till eget stöd.	☐	☐	☐
c	Frivillighet: Vi går tillsammans med den närståendes igenom hur förutsättningarna ser ut för att vara delaktig och i vilken utsträckning den närstående vill och har möjlighet att vara involverad.	☐	☐	☐
d	Egenvård: Vi informerar om vad den närstående kan göra för att ta hand om sin egen psykiska hälsa och återhämtning.	☐	☐	☐
e	Behov av egen vårdkontakt: Vi uppmärksammar om närstående behöver en egen vårdkontakt och hänvisar till exempelvis primärvården för bedömning.	☐	☐	☐
f	Stöd från kommunen: Vi informerar om kommunens anhängigkonsulent eller anhängigstödjare, och om stöd från socialtjänsten.	☐	☐	☐
g	Vid suicid eller suicidförsök: Vi uppmärksammar närståendes/efterlevandes behov av stöd och information efter suicidförsök eller suicid.	☐	☐	☐
h	Annat:	☐	☐	☐

Summering av era prioriterade utvecklingsområden

Gå igenom era svar med fokus på påståenden som ni besvarat med Nej eller Delvis.

Gör en prioritering av utvecklingsområden. Notera nedan i tabellen:

- aktivitet/åtgärd (Vad och hur?)
- ansvar för genomförande (Vem?)
- uppföljning av det nya arbetssättet (När?)

Vad och hur?	Vem?	När?
1.		
2.		
3.		